

تحلیل عوامل فردی موثر بر گذاران اوقات فراغت خانگی در شهرهای میانی کشور مطالعه موردی: شهر زنجان

بهروز محمدی یگانه^۱، فاطمه صفی^۲

چکیده

چگونگی گذران اوقات فراغت زنان به عنوان پدیده ای اجتماعی در شهر میانی زنجان، با توجه به اهمیت نقش زنان در توسعه جوامع، از جمله مسائلی است که نگاه ویژه ای را برای تدوین راهبرد و برنامه ریزی در این زمینه می طلبد. هدف این پژوهش به طور کلی تحلیل عوامل فردی موثر بر گذاران اوقات فراغت خانگی است. تحقیق حاضر مبنای هدف کاربردی و بر حسب ماهیت توصیفی - تحلیلی می باشد. در تحقیق حاضر روش گردآوری اطلاعات به صورت کتابخانه ای و میدانی (پرسشنامه) و روش تجزیه و تحلیل اطلاعات هم به صورت توصیفی و استنباطی (ضریب همبستگی و کروسکال والیس) انجام شده است. جامعه آماری تحقیق، زنان ساکن در ۴ محله شهر زنجان می باشد. نتایج تحقیق نشان می دهد، اختلاف معناداری از نظر میزان گذاران اوقات فراغت خانگی در محلات مختلف شهر وجود داشته و رابطه معناداری میان اوقات فراغت درون خانه زنان در شهر زنجان و تمامی ویژگی های فردی مورد بررسی وجود دارد.

واژگان کلیدی: گردشگری شهری، تفکیک جنسیتی، فضای فراغت

۱. استادیار، عضو هیئت علمی گروه جغرافیای دانشگاه زنجان behrozyeghaneh@yahoo.com

۲. دانشجوی کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه ریزی توریسم دانشگاه زنجان

مقدمه

اوقات فراغت به عنوان یک پدیده اجتماعی از جمله مفاهیم اخیر و نوینی است که معنای واقعی خود را پس از دوران صنعتی شدن جوامع و رشد سرمایه داری و نیز گسترش شهرها پیدا نمود. این پدیده بخش مهمی از زندگی روزمره افراد را تشکیل می دهد. بطوری که با تغییر و تحولات روزافزون در عرصه های مختلف روز به روز بر اهمیت کمی و کیفی فراغت در زندگی افراد افزوده می شود. بتدریج و با انقلاب صنعتی، توسعه شهرها و رشد سرمایه داری، دوران جدیدی به وجود آمد که پدیده اوقات فراغت را با خود به همراه آورد. انقلاب تکنولوژیست از دو جهت در شکل یابی گذران اوقات فراغت نقش داشته است؛ اول از طریق پیدایش و تکوین جوامع شهری و گسترش روزافزون شهرنشینی و دوم از طریق کم شدن زمان کار و تفکیک آن از زمان بیکاری و تعیین یک تقویم کار روزانه یا هفتگی در نتیجه اصلاح قوانین کار. به همین علت است که امروزه نیز گذران اوقات فراغت را یک پدیده شهرنشینی می دانند (رضوانی، ۱۳۹۰: ۳۵).

توسعه انواع تکنولوژی در زندگی مردم و جایگزینی آن به جای نیروی انسانی و اشتغال افراد در کارخانجات و فعالیتهای اجتماعی در زمانی خاص از شبانه روز فرصتی را برای آنها بوجود آورد که خارج از ساعات کاری، زمانی را به خود و برای استراحت اختصاص دهند. به مرور زمان و با بهبود سطح زندگی، این پدیده شکل برجسته تری به خود گرفت و از تنوع بیشتری برخوردار گردید، تا به امروز که در کنار دیگر جنبه های زندگی افراد به یک برنامه ریزی دقیق و حساب شده نیاز دارد (جینفر، ۱۳۷۸: ۳۵، علوی زاده، ۱۳۸۷، ۳۴).

در این میان اوقات فراغت زنان به عنوان نیمی از جمعیت تشکیل دهنده جامعه تحت تاثیر عوامل مختلفی قرار می گیرد. در بیشتر موارد، نخستین مسئولیت زنان، سازماندهی امور خانه و انجام کارهای خانه است؛ صرف نظر از این که آنها شغل با دستمزد داشته یا نداشته باشند. بر خلاف استخدام با دستمزد، این گونه کارهای خانه حد و مرز مشخصی

ندارد. مسئولیت‌های خانگی به گونه‌ای است که تنظیم وقت و مشخص کردن مرز کار از اوقات فراغت را دشوار می‌سازد. بنابراین باعث تکه‌تکه شدن اوقات فراغت می‌شود. از این رو، برای زنان ترسیم خط میان کار و فراغت دشوار است و در نظر گرفتن فراغت به منزله وقت آزاد با تجربه بیشتر زنان بیگانه است (هیوود و دیگران، ۱۳۸۰: ۱۹۲).

یکی از مسائل مهم در ارتباط با مقوله اوقات فراغت زنان، چگونگی و نحوه گذران مکانی اوقات فراغت است. در انتخاب مکانهای فراغتی و رفتارهای فضایی فراغتی عوامل مهمی از جمله؛ ویژگیهای فردی، عوامل اقتصادی، اجتماعی و شرایط جغرافیایی مؤثر هستند. از آنجا که افراد دارای علایق و نیازهای فراغتی متفاوت می‌باشند، چنانچه پاسخگویی به سلیق آنان در مکانهای مورد استفاده، ازسوی خانواده و جامعه بیشتر باشد، میزان رضایت افزایش می‌یابد. در شهرهای جهان سوم و در حال توسعه به سبب عدم وجود شرایط و مکانهای فراغتی منطبق با خواسته‌ها و سلیق گروههای مختلف، معمولاً میزان نارضایتی بالاست؛ در این میان شرایط زنان متفاوت از سایرین می‌باشد؛ چرا که جنسیت و تقسیمات اجتماعی، مزید بر سایر مشکلات و کاستی‌های فراغتی، بر اوقات فراغت زنان اثر سوء می‌گذارد. در تقسیمات اجتماعی، زنان و مردان در حوزه‌ها و لایه‌های متفاوتی جای می‌گیرند. زنان غالباً در «حوزه خصوصی» خانواده قرار می‌گیرند و مراقبت‌های عاطفی و انجام امور خانگی را برعهده دارند؛ در حالی که مردان در «حوزه عمومی» کار، سیاست و فراغت واقع می‌شوند و تحت حمایت حوزه «خصوصی» قرار می‌گیرند.

در این میان به منظور جلب رضایت و مشارکت اکثریت زنان در بهره‌مندی از امکانات موجود، راهکارهای عدالت محوری می‌باید در راس تصمیمات مدیریتی مد نظر باشد. با توجه به اینکه زنان نیمی از سرمایه‌های عظیم معنوی جوامع انسانی را تشکیل می‌دهند که هرگونه بی‌توجهی و نگرش جنسیتی، عملاً جامعه مردان را از بهره‌گیری از توانایی و پتانسیل ۵۰ درصد جامعه غافل می‌کند و نهایتاً با محروم ماندن جامعه بشری از توانایی و استعدادهای نیمه خود، روند توسعه را در محاق قرار داده یا کند

خواهد کرد؛ بنابراین باید برنامه ریزی‌ها متناسب با روحیات زنانه و شرایط اکولوژیک اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی حاکم بر محله‌ها و مناطق مختلف، برای بهره‌گیری بهینه از اوقات فراغت صورت گیرد؛ چرا که گذراندن اوقات فراغت مطلوب در فضاها و مکانهای مناسب، نه تنها منجر به ارتقای سلامت و شادابی می‌شود؛ بلکه از لحاظ اجتماعی و فرهنگی نیز موجب افزایش تعاملات اجتماعی و سرمایه اجتماعی و در نتیجه افزایش سطح شعور، آگاهی و تبادل افکار می‌شود. از آنجایی که، زنان آگاه، سالم و با نشاط، از آفریدگان آرامش و تعالی در فضای مقدس خانواده‌ها هستند؛ بنابراین زمینه‌های رشد و توسعه پایدار کشورها را نیز فراهم می‌سازند. خوشبختانه در سند برنامه پنجم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران به این مهم عنایت شده است؛ بطوری که در ماده ۲۳۰ قانون برنامه (فصل نهم / بودجه و نظارت)، دولت موظف شده با همکاری سازمانها و دستگاههای ذی ربط با هدف تقویت نهاد خانواده و جایگاه زنان در عرصه‌های اجتماعی و استیفاء حقوق شرعی و قانونی بانوان در همه زمینه‌ها نسبت به تدوین و تصویب «برنامه جامع توسعه امور زنان و خانواده» اقدام قانونی نماید. با توجه به اینکه یکی از محورهای مهم این برنامه، موضوع اوقات فراغت زنان و مسائل مربوط به آن می‌باشد و از آنجا که شناخت وضعیت و بررسی نیازها، اولین مرحله در برنامه ریزی است؛ بنابراین ضرورت ایجاب می‌نماید که اطلاعات جامعی از وضعیت و چگونگی گذران اوقات فراغت در مناطق مختلف شهر، نیازهای فراغتی و میزان رضایت از نحوه گذران اوقات فراغت جامعه هدف در چرخه نظام برنامه ریزی قرار گیرد. امروزه رویکرد اغلب برنامه ریزی‌ها، رویکرد توسعه پایدار می‌باشد؛ بر همین اساس، برنامه ریزی شهری نیز ناگزیر از واکنش به روابط بین توسعه پایدار، فضا، مکان، تنوع و برابری است؛ به این معنا که افراد با نیازهای متفاوت، فرصتهای برابر داشته باشند؛ زیرا عنصر برابری، قلب تپنده مفهوم شهر پایدار است. در همین راستا در تحقیق حاضر به بررسی عوامل فردی موثر بر گذران اوقات فراغت زنان در محلات شهر زنجان و در غالب سوالات زیر پرداخته می‌شود.

۱- آیا تفاوت معناداری از نظر گذاران اوقات فراغت خانگی در محلات مختلف

شهر زنجان وجود دارد؟

۲- آیا رابطه معناداری میان ویژگی های فردی زنان پاسخگو و گذاران اوقات

فراغت خانگی وجود دارد؟

مبانی نظری

در فرهنگ عمید فراغت به معنی "آسودگی و آسایش و آسودگی از کار و شغل است. فرد در این اوقات می خواهد که به اشتغالی بپردازد که با کمال میل به آن‌ها علاقه نشان می دهد، خواه به منظور استراحت خواه برای ایجاد تنوع." (عمید، ۱۳۷۴).

اوقات فراغت برای افراد مختلف معانی متفاوتی دارد و دریافت افراد از این مفهوم متنوع و گوناگون است. این امر بر پیچیده بودن این مفهوم دلالت دارد. برای مثال عده ای فراغت را زمانی می دانند که پس از انجام کار یا انجام وظایف و مسئولیت های روزمره برایشان باقی مانده است. عده ای دیگر اوقات فراغت را زمانی می دانند که به آنها این اجازه و امکان را می دهد که از روی میل و اختیار هر کاری که دلشان می خواهد انجام دهند و عده ای دیگر ممکن است به اوقات فراغت به عنوان یک فعالیت نگاه کنند، نظیر شرکت در فعالیت های ورزشی و ... (انصاری، ۱۳۸۲: ۴۰).

بیشتر فعالیت های اوقات فراغت، فرصتی را پیش می آورد که انسان مدرن از حالت رسمی بیرون آید و از شر آداب و رسوم و قید و بندهای زندگی عادی و کاری رهایی یابد و خوش بگذراند و یکی از فرضهای مسلم عصر مدرن و پسامدرن این است که اوقات فراغت برای حوزه های عاطفی یا احساسی شخص فرصتهایی را فراهم می آورد تا بتواند بر خودآگاه و معقول خویش چیره گردد و برای مدتی آن را کنار بگذارد (پاپلی یزدی و سقایی، ۱۳۸۵: ۱۹۶).

امروزه اهمیت تفریح و فراغت برای داشتن یک زندگی سالم بر همگان آشکار شده است. اهمیت فراغت در زندگی افراد جامعه سبب شده است تا دولت ها نیز به این مقوله

پرداخته و برنامه‌ریزی‌هایی را برای گذران اوقات فراغت در نظر بگیرند (سلطانی زرنندی و غیبی زا، ۱۳۸۹: ۴۰).

زمان فراغت در تمام مراحل تاریخی زندگی بشر وجود داشته است. در گذشته دور، کار و بازی از یکدیگر جدا نبودند؛ بلکه هر دو جزو آیین مذهبی بوده و برای ایجاد ارتباط با ارواح برپا می‌شدند. به عبارت دیگر، معنای آنها در زندگی، با وجود تفاوتشان یکی بود. در این مورد دو بلن معتقد است که جادوگران قبایل از کار معاف بودند؛ در حالی که بنابر نظریه دومازدی و وظایف جادوگران برای جامعه کاملاً ضروری بود. پس در چنین شرایطی زمان فراغت به معنای امروزی مفهوم نداشته است. از آنجا که طبقات اشراف در جوامع مختلف اصولاً کاری انجام نمی‌دادند؛ زمان فراغتی به معنای امروزی نداشتند و زندگی آنها بیشتر با بیکاری سپری می‌شد که با توجه به مفهوم نوین فراغت، نه مکمل کار بود و نه پاداش آن محسوب می‌شد.

در دوره رنسانس بیشتر اوقات فراغت صرف امور مذهبی می‌شد. بعدها با انقلاب صنعتی، تحول عظیمی در اوقات فراغت و مفهوم آن به وجود آمد (سلطانی زرنندی و غیبی زاد، ۱۳۸۹: ۲۷).

به طور کلی می‌توان سه دوره را برای پیشینه اوقات فراغت در نظر گرفت:

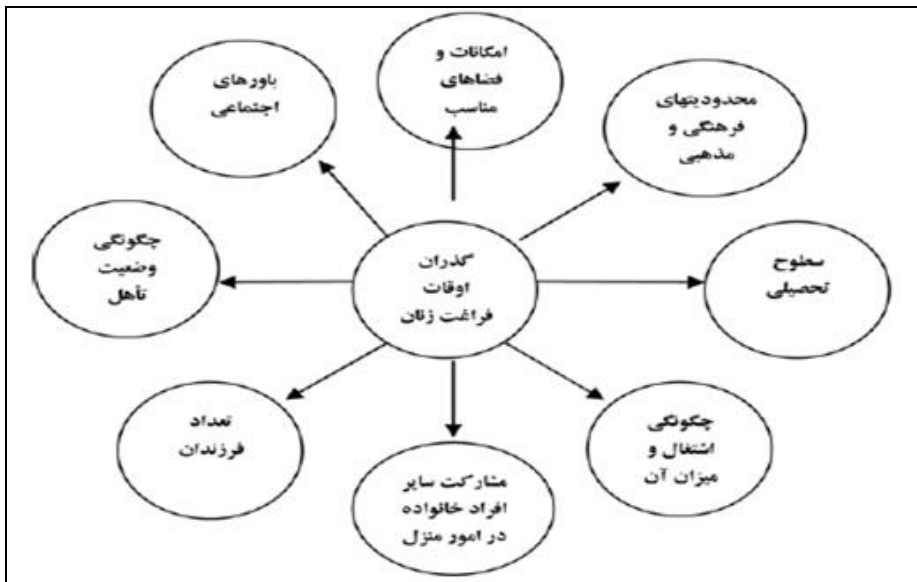
- دوره تاریخی: این دوره را می‌توان از دوران باستانی یا کهن تا پایان دوره رنسانس در نظر گرفت.
- دوره صنعتی شدن: از زمان انقلاب صنعتی تا دهه‌های اخیر.
- عصر جدید: همزمان با این دوره فراغت افزایش یافته و همپای آن دچار تحول شده است.

یکی از تقسیمات اجتماعی که به ناهمگونی و نابرابری در فراغت منتهی می‌شود، جنسیت است. جنسیت نوعی ساختار اجتماعی است و به استنباط جامعه از رفتار، ویژگی‌ها و نقش‌های مناسب برای مردان و زنان مربوط می‌شود. بر اساس سن و جنس، طیفی از دلالت‌ها و انگارش‌ها در مورد رفتار مناسب اجتماعی وجود دارد که فعالیت‌های اوقات

فراغت را توضیح می دهد (رفعت جاه، ۱۳۸۶: ۳۵). ابعاد عینی این تقسیمات مربوط به وضعیت شخص در بازار کار، شغل، آموزش، تحصیلات، درآمد و مسکن است. ولی بعد ذهنی به برداشت های اجتماعی و فرهنگی و انگارش های شخصی مربوط است که از طریق نهادهای اجتماعی حفظ و باز تولید می شود. در تقسیمات اجتماعی، زنان و مردان در حوزه ها و لایه های متفاوتی جای می گیرند. زنان غالباً در «حوزه خصوصی» خانواده قرار می گیرند و مراقبت های عاطفی و انجام امور خانگی را برعهده دارند. در حالی که مردان در «حوزه عمومی» کار، سیاست و فراغت واقع می شوند و تحت حمایت حوزه «خصوصی» قرار می گیرند و زنان به آنها خدمت می کنند. زنان شاغل با «زحمت دوگانه» انجام کار استخدامی و رسیدگی به کارهای خانه روبه رو هستند. معمولاً چنین تصور می شود که تقسیم کار بر اساس جنسیت امری طبیعی و گریز ناپذیر است و ناهمگونی های جنسی و مساله تولید مثل ایجاب می کند که زنان مراقب و پروراننده کودکان باشند. در این دیدگاه فرض بر آن است که عوامل زیستی تعیین کننده رفتارهای اجتماعی و فرهنگی است و غریزه، زنان را به طور طبیعی به طرف مادری، کارهای خانه و مراقبت از کودک سوق می دهد. اما پیام زیستی جنس به تدریج در اثر عوامل فرهنگی و اجتماعی تغییر می کند و به شکل «جنسیت» ظاهر می شود. یعنی تقسیم زیستی بین مذکر و مونث با توجه به تفاوت های اجتماعی مردبودگی و زن بودگی یا به عبارت دیگر داشتن صفات زنانه و مردانه بروز می یابد. تعاریف فرهنگی جنسیت به مرور زمان هم در درون یک جامعه و هم در بین جوامع مختلف تغییر می کند. این تعاریف منشاء تعریف زنان و مردان هر جامعه از خودشان و نیز منشاء نقش های جنسیتی است (هیوود و دیگران، ۱۳۸۰: ۳۶۴).

در جامعه ما زنان نیمی از جمعیت کشور را تشکیل می دهند و این در صورتی است که نگاه و برخورد زنان در ایران به موضوع سرگرمی در اوقات فراغتشان متفاوت است. گروهی از آنها سرگرمی را نمی شناسند و درباره اش فکر هم نکرده اند و غالب آنان علت عدم توجه خود را به این موضوع بیشتر مشغله ها و گرفتاریهای فراوان زندگی و

مشکلات اقتصادی ذکر می کنند (علوی زاده، ۱۳۸۷: ۷۰). بنابراین ضروری است تا عوامل موثر بر گذران اوقات فراغت زنان شناسایی و برنامه ریزی لازم جهت افزایش زمان اوقات فراغت آنها انجام شود.

نمودار شماره ۱: اوقات فراغت زنان و عوامل تأثیرگذار در چگونگی انجام آن (منبع: حسینی و همکاران، ۱۳۸۵، ۴۸ در علوی، ۱۳۸۷)

پیشینه تحقیق

رفعت جاه (۱۳۸۶)، در مقاله ای تحت عنوان «جنسیت و اوقات فراغت در عرصه های زندگی شهری»، با استفاده از روش توصیفی تحلیل محتوا و تحلیل کتابها و مقالات مرتبط با اوقات فراغت به این نتیجه می رسد که: از آنجا که اوقات فراغت در این قشر هم افزایش یافته و هم از شکل انفعالی و درون خانگی به شکل فعالانه و برون خانگی میل می کند، چنانچه به نیازهای فراغتی توجه شود و در جهت گسترش فضاها و تسهیلات فراغتی مورد نیاز آنها اقدام گردد، امکان حضور سالم و فعالیت غیرآسیب زای آنها در عرصه های عمومی فراهم می شود.

علوی زاده (۱۳۸۷)، در مقاله ای با عنوان «چگونگی گذران اوقات فراغت بانوان شهر کاشمر» با استفاده از نگرش تحلیلی به گردآوری اطلاعات کتابخانه ای و میدانی

(پرسشنامه) اقدام نموده و با توجه به اینکه متغیرها کیفی بوده و داده های جمع آوری شده از مقیاس رتبه ای برخوردار بوده اند، از آزمونهای ناپارامتری (آزمون کای اسکوئر) برای تحلیل داده استفاده شده است، محقق به این نتیجه رسیده است؛ اوقات فراغت بیش از ۸۵ درصد بانوان شهر کاشمر در منزل با خانواده سپری می شود. نیمی از بانوان در جامعه مورد بررسی از نحوه گذران اوقات فراغت خود ناراضی بوده اند. فقدان یا کمبود امکانات و فضاهای مناسب جهت گذران اوقات فراغت زنان از عوامل بسیار مهم در عدم رضایت آنها بوده است.

پوراحمد و سالاروندیان (۱۳۹۱) در مقاله ای با عنوان «روند تحولات تاریخی فضاهای گذران اوقات فراغت زنان از قاجاریه تا کنون در شهر تهران» با تکیه بر دو نوع روش تحقیق تاریخی و نیز روش تحقیق توصیفی- تحلیلی سیر تاریخی مساله جنسیت و فضاهای گذران اوقات فراغت زنان از زمان قاجاریه تا کنون در تاریخ شهر تهران را مورد بررسی قرار داده اند. نتایج تحقیق حاکی از آن است که فضاهای فراغتی شهر تهران بر اساس جنسیت، از دوره قاجار تا دوره معاصر را می توان به سه دسته فضاهای فراغتی کاملاً زنانه، فضاهای فراغتی کاملاً مردانه و فضاهای فراغتی مردانه/ زنانه تقسیم کرد. حضور زنان در هر کدام از این فضاهای فراغتی متفاوت از دیگری بوده است. بررسی ها نشان داد حضور زنان در فضاهای فراغتی که متعلق به هر دو جنس می باشد نسبت به گذشته بیشتر شده و در عین حال فضاهای فراغتی منحصر به یک جنس نیز در این دوره باز تولید شده اند که می توان به پارک بانوان، پارک های آبی، سالن های اجرای موسیقی منحصرأ برای بانوان و استادیوم های ورزشی برای مردان اشاره کرد.

سرایی و همکاران (۱۳۹۲) در مقاله ای با عنوان «عوامل موثر بر گذران اوقات فراغت در مناطق شهری ایران (مطالعه موردی: منطقه ۸ مشهد)» با روش تحقیق پیمایشی از طریق ابزار پرسشنامه خود ساخته به بررسی عوامل اجتماعی تاثیرگذار بر میزان اوقات فراغت در شهر مشهد پرداخته اند، نتایج به دست آمده از آزمون فرضیات نشان می دهد میزان رضایت از گذران اوقات فراغت، سرمایه اجتماعی و طبقه اجتماعی اثر مثبت بر

گذران اوقات فراغت داشته اند. همچنین میزان گذران اوقات فراغت در بین مردان و زنان متفاوت است. نهایتاً نتایج تحقیق بیان می کند که طبقات مختلف جامعه از سرمایه اجتماعی یکسان برخوردار نیستند و سطح برخورداری افراد در طبقات اجتماعی و اقتصادی جامعه، بر نوع رفتار افراد جامعه تاثیرگذار است و با توجه به اینکه اوقات فراغت نوعی رفتار تلقی می شود، میزان بهره مندی از سرمایه اجتماعی بر مشارکت افراد در فعالیت های فراغتی موثر است.

مدنی و ادانی (۱۳۹۲) در مقاله ای با عنوان «بررسی مراکز گذران اوقات فراغت زنان در مناطق ۵ و ۶ اصفهان با استفاده از مدل های عوامل استراتژیک و SWOT» با روش تحقیق توصیفی و همبستگی و روش میدانی به بررسی چگونگی گذران اوقات فراغت با تاکید بر مراکز تفریحی و رفاهی زنان در دو منطقه شهری اصفهان پرداخته اند. از یافته های پژوهش می توان به مواردی همچون عدم احساس رضایت مندی زنان از نحوه گذران اوقات فراغت خود و عملکرد نسبتاً مطلوب خدمات رسانی این مراکز در این دو منطقه اشاره نمود.

روش شناسی تحقیق

تحقیق حاضر مبنای هدف کاربردی و بر حسب ماهیت توصیفی - تحلیلی می باشد. در تحقیق حاضر روش گردآوری اطلاعات به صورت کتابخانه ای و میدانی (پرسشنامه) و روش تجزیه و تحلیل اطلاعات هم به صورت توصیفی و استنباطی (ضریب همبستگی و کروسکال والیس) می باشد.

جامعه آماری تحقیق، زنان ساکن در ۴ محله شهر زنجان می باشد. با توجه به محله بندی مرکز آمار (دفتر آمار و اطلاعات استانداری) و ساختار اکولوژیک اجتماعی محله ها و در نظر گرفتن بافت کالبدی سنتی و تقریباً غیرسنتی، محله های زیر برای مطالعه انتخاب شدند؛ بدین ترتیب که محله اعتمادیه و انصاریه به عنوان سطوح ۱ و ۲ تقریباً غیرسنتی و امیرکبیر و بیسیم به عنوان سطوح ۱ و ۲ سنتی.

بر اساس نتایج سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال ۱۳۹۰، جمعیت شهر زنجان برابر با ۳۸۶۸۵۱ نفر و تعداد خانوار نیز برابر با ۱۱۰۹۴۳ خانوار بوده است. سهم زنان از کل جمعیت شهر، ۴۹٫۵ درصد بوده که برابر با ۱۹۱۴۶۹ نفر می باشد. بر اساس فرمول کوکران تعداد نمونه ۳۸۳ نفر محاسبه گردید؛ لیکن به منظور مقایسه تطبیقی، از هر محله حجم نمونه ۱۰۰ نفری انتخاب می شود که در مجموع ۴۰۰ نفر خواهد شد.

یافته های تحقیق

یافته های توصیفی به دست آمده از ویژگی های فردی پاسخ دهندگان نشان می دهد، میانگین سنی پاسخ دهندگان ۳۶ سال، از مجموع ۴۰۰ پرسشنامه تکمیل شده، محل تولد ۶۲/۵ درصد پاسخگویان شهر زنجان، ۲۲/۵ درصد سایر شهرها و ۱۵ درصد نیز متولد روستا می باشد. ۶۷ درصد پاسخ دهندگان دارای همسر، ۶۳ درصد دارای فرزند، از نظر سطح تحصیلات در میان ۴۰۰ نفر پاسخگو، بیشترین فراوانی با ۱۶۳ نفر (۴۱ درصد) مربوط به سطح لیسانس و فوق لیسانس و کمترین فراوانی با ۳ نفر (۰/۷۵ درصد) مربوط به سطح دکترا می باشد. از نظر سابقه سکونت در شهر زنجان، از مجموع ۴۰۰ پرسشنامه، بیشترین فراوانی با ۴۹ نفر به گزینه ۳۰ سال اختصاص دارد. از نظر وضعیت فعالیت پاسخگویان: از مجموع ۴۰۰ نفر پاسخگو، ۵۲ درصد خانه دار، ۲۷/۷ درصد شاغل، ۲ درصد بیکار، ۱/۵ درصد بازنشسته، ۱۶/۵ درصد در حال تحصیل و ۰/۲ درصد دارای درآمد بدون کار بوده اند. از مجموع ۴۰۰ خانوار، ۳۰/۷ درصد از خانوارها در واحدهای آپارتمانی و ۶۹/۳ درصد نیز در واحدهای ویلایی سکونت دارند.

براساس نتایج آزمون کروسکال-والیس مشاهده می شود که به غیر از فعالیت های تماشای فیلم و تلویزیون و انجام کارهای هنری در بقیه فعالیتها اختلاف معنی دار بین محله ها وجود دارد؛ به طوری که می توان گفت:

- در فعالیت استراحت کردن رتبه اول به محله بیسیم و رتبه آخر به انصاریه اختصاص دارد.
- در فعالیت گوش دادن به رادیو و موسیقی رتبه اول مربوط به امیرکبیر و رتبه آخر به بیسیم مربوط است.
- در فعالیت بازی و ورزش رتبه اول به اعتمادیه و رتبه آخر به بیسیم اختصاص دارد.
- در فعالیت مطالعه رتبه اول مربوط به انصاریه و رتبه آخر مربوط به بیسیم است.
- در فعالیت بازی و تفریح با رایانه رتبه اول به اعتمادیه و آخر به بیسیم تعلق دارد.
- در فعالیتهای صحبت و تفریح با اعضای خانواده و صحبت تلفنی با دوستان و فامیل رتبه اول مربوط به امیرکبیر و آخر متعلق به انصاریه است.

جدول شماره ۲: مقایسه تطبیقی (میانگین رتبه) فعالیتهای انجام شده در زمان اوقات فراغت خانگی

شرح	اعتمادیه	انصاریه	امیرکبیر	بیسیم
استراحت کردن	۱۹۴	۱۷۰/۷	۲۲۳/۵	۲۱۳/۶
تماشای فیلم و تلویزیون	۱۸۴/۶	۱۸۷/۵	۲۱۰/۷	۲۱۹
انجام کارهای هنری و سرگرمی ها	۲۰۰	۲۰۹	۱۹۸	۱۹۴/۷
گوش دادن به رادیو و موسیقی	۲۱۷/۸	۲۰۶/۵	۲۱۹	۱۵۸/۵
بازی و ورزش	۲۳۹/۴	۲۱۵	۲۱۷/۹	۱۲۹/۷
مطالعه (کتاب، مجله، روزنامه)	۲۲۶/۲	۲۲۶/۷	۲۰۵/۸	۱۴۳/۲
بازی و تفریح با رایانه	۲۴۸/۸	۲۳۲/۷	۲۰۹/۲	۱۱۱/۲
صحبت و تفریح با اعضای خانواده	۱۷۸/۹	۱۶۳/۳	۲۵۷/۵	۲۰۲/۳
صحبت تلفنی با دوستان و فامیل	۲۰۵	۲۰۸/۸	۲۱۶/۸	۱۷۱/۲

منبع: یافته های تحقیق

همان گونه که نتایج جدول شماره ۴ نشان می دهد، رابطه معناداری میان اوقات فراغت درون خانه زنان در شهر زنجان و تمامی ویژگی های فردی مورد بررسی وجود دارد. چنانچه نتایج نشان می دهد، با افزایش سن و تعداد فرزندان اوقات فراغت درون

خانه زنان کاهش و با افزایش وضعیت فعالیت، سطح تحصیلات و متاهل بودن و تولد در شهر زنجان اوقات فراغت درون خانه زنان افزایش می یابد.

جدول شماره ۳: میانگین رتبه ای فعالیت‌های انجام شده

شرح	استراحت کردن	تماشای فیلم و تلویزیون	انجام کارهای هنری و سرگرمی‌ها	گوش دادن به رادیو و موسیقی	بازی و ورزش	مطالعه	بازی و تفریح با رایانه	صحبت و تفریح با اعضای خانواده	صحبت تلفنی با دوستان و فامیل
Chi-square	۱۳/۳۴	۷/۰۰۵	۰/۹۱۳	۱۹/۱۶۹	۵۹/۲۱	۳۶/۷۴۴	۹۷/۳۳۹	۴۱/۸۳۹	۹/۹۲۴
df	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳
Asymp. Sig.	۰/۰۰۴	۰/۰۷۲	۰/۸۲۲	۰	۰	۰	۰	۰	۰/۰۱۹

منبع: یافته‌های تحقیق

جدول شماره ۴: تحلیل رابطه معناداری میزان اوقات فراغت درون خانه زنان در شهر زنجان با

ویژگی‌های فردی

نتیجه	میزان خطا	مقدار ضریب	آزمون	متغیر مستقل
تایید	۰	-۰/۳۸۱	پیرسون	سن
تایید	*	۰/۶۰۸	اتا	محل تولد
تایید	*	۰/۵۰۶	اتا	وضعیت تاهل
تایید	۰	-۰/۳۶۲	پیرسون	تعداد فرزندان
تایید	*	۰/۵۸۸	اتا	وضعیت فعالیت
تایید	۰	۰/۵۳۲	اسپیرمن	سطح تحصیلات

منبع: یافته‌های تحقیق

نتیجه گیری

مهمترین نتایج به دست آمده از تحقیق حاضر به شرح زیر می باشد:

* دامنه Eta بین صفر و یک در نوسان است، مقدار صفر عدم وجود رابطه بین متغیرها را نشان می دهد و عدد یک و مقادیر نزدیک به آن، نشان دهنده رابطه و همبستگی بالا بین متغیرها می باشد.

محل تولد اکثر پاسخگویان شهر زنجان بود. کمترین سهم متولدین سایر شهرها مربوط به انصاریه و بیشترین میزان مربوط به امیرکبیر بود. بیشترین سهم متولدین روستا مربوط به محله بیسیم و کمترین مربوط به انصاریه و اعتمادیه بود.

در تمامی محلات تعداد ۲ فرزند بیشترین فراوانی را داراست. میانگین شاخص تعداد فرزندان در اعتمادیه ۱/۷۶، انصاریه ۱/۸۵، امیرکبیر ۲/۲ و بیسیم ۳/۳۳ بود.

در متغیر سطح تحصیلات سرپرست خانوار، بیشترین فراوانی نسبی با ۳۶ درصد مربوط به سطح دیپلم و فوق دیپلم و کمترین سهم مربوط به سطح دکترا با ۲ درصد می باشد. در اعتمادیه بیشترین فراوانی مربوط به لیسانس و فوق لیسانس، در انصاریه و امیرکبیر مربوط به فوق دیپلم و در بیسیم مربوط به زیر دیپلم می باشد.

به طور کلی الگوی مکانی گذران اوقات فراغت زنان مبتنی بر مکان خانه است؛ به بیان دیگر، میزان گذران اوقات فراغت زنان شهر زنجان در مکان خانه بیشتر از میزان گذران اوقات فراغت در مکانهای بیرون از خانه است. در مقایسه تطبیقی مشخص گردید که: زنان بیسیم و امیرکبیر بیشتر از زنان اعتمادیه و انصاریه در خانه گذران اوقات فراغت می نمایند. در حالی که زنان انصاریه و اعتمادیه بیشتر از زنان بیسیم و امیرکبیر در مکانهای بیرون از خانه گذران اوقات فراغت می نمایند. در میان ۴ محله میزان مشارکت زنان بیسیم در استفاده از مکانهای بیرونی در پایین ترین حد قرار دارد.

در مقایسه تطبیقی اولویت فعالیتهای گذران اوقات فراغت درون خانه در سطح محله ها، می توان گفت که ۵ اولویت برتر به ترتیب عبارتند از:

محله اعتمادیه: صحبت و تفریح با اعضای خانواده، استراحت کردن، تماشای فیلم و تلویزیون، صحبت تلفنی با دوستان و فامیل، گوش دادن به رادیو و موسیقی.

محله انصاریه: صحبت و تفریح با اعضای خانواده، تماشای فیلم و تلویزیون، استراحت کردن، صحبت تلفنی با دوستان و فامیل، مطالعه.

امیرکبیر: صحبت و تفریح با اعضای خانواده، تماشای فیلم و تلویزیون، استراحت کردن، صحبت تلفنی با دوستان و فامیل، گوش دادن به رادیو و موسیقی.

بیسیم: صحبت و تفریح با اعضای خانواده، تماشای فیلم و تلویزیون، استراحت کردن، صحبت تلفنی با دوستان و فامیل، انجام کارهای هنری.

منابع و ماخذ

- ۱- پوراحمد، احمد و فاطمه سالاروندیان، ۱۳۹۱، روند تحولات تاریخی فضاهای گذران اوقات فراغت زنان از قاجاریه تاکنون در شهر تهران، فصلنامه زن در توسعه و سیاست (پژوهش زنان)، شماره ۳۸، صص ۲۷-۴۷.
- ۲- پورسلطانی زرنندی، حسین؛ غیبی زاد، آزاده، ۱۳۸۹، اوقات فراغت، چاپ اول، انتشارات نشر ورزش، تهران.
- ۳- پاپلی یزدی، محمدحسین؛ سقایی، مهدی، ۱۳۸۵، گردشگری ماهیت و مفاهیم، سمت، تهران.
- ۴- سرایی، محمد حسین و همکاران، ۱۳۹۲، عوامل موثر بر گذران اوقات فراغت در مناطق شهری ایران (مطالعه موردی: منطقه ۸ مشهد)، فصلنامه برنامه ریزی منطقه ای، سال دوم، شماره ۷.
- ۵- رفعت جاه، مریم، ۱۳۸۶، جنسیت و اوقات فراغت، سمینار معماری کلان اوقات فراغت در تهران، دانشگاه تهران، دانشکده علوم اجتماعی.
- ۶- علوی زاده، سید امیر، ۱۳۸۷، بررسی چگونگی و نحوه گذران اوقات فراغت بانوان شهر کاشمر، فصلنامه جمعیت شماره ۶۳ و ۶۴.
- ۷- عمید، حسن، ۱۳۷۴، فرهنگ عمید، چاپخانه سپهر، تهران.
- ۸- حسینی، معصومه؛ رحیمی، لیلا؛ آجرلو، زهرا؛ مجیدی، زهره؛ روزبهرانی، نسرين، ۱۳۸۵، بررسی چگونگی گذران اوقات فراغت در بین زنان منطقه تحت پوشش پایگاه تحقیقات جمعیتی دکتر قریب شهر اراک در سال ۱۳۸۴، ره آورد دانش، شماره ۹
- ۹- مدنی، بهناز و مهری ادانی، ۱۳۹۲، بررسی مراکز گذران اوقات فراغت زنان در مناطق ۵ و ۶ اصفهان با استفاده از مدل های عوامل استراتژیک و SWOT، فصلنامه برنامه ریزی فضایی، سال اول، شماره ۳.
- ۱۰- هیوود، لس و دیگران، ۱۳۸۰، ترجمه محمد احسانی، اوقات فراغت، نوشته لس هیوود، فرانسس کیو، پی تر براهام، جان اسپینک، جان کاپنر هارست، یان هنری. تهران، بامداد کتاب.